

Евразийский национальный университет
им. Л.Н. Гумилева
Экономический факультет
Кафедра «Государственный аудит»

ТОО «Центр исследований, анализа
и оценки эффективности»
Счетного комитета по контролю за
исполнением республиканского бюджета

**«ЦИФРЛЫҚ ЭКОНОМИКАНЫ ДАМУДЫҢ ЖАҢА
ҚАРЖЫЛЫҚ МОДЕЛІ»**

халықаралық онлайн-конференциясының

ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ

17 сәуір 2020 ж.

СБОРНИК ТРУДОВ

международной онлайн-конференции

**«НОВАЯ ФИНАНСОВАЯ МОДЕЛЬ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ
ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ»**

17 апреля 2020 г.

PROCEEDINGS

international online conference

**«A NEW FINANCIAL MODEL IN THE CONTEXT OF THE
DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY»**

17 April 2020

Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Nur-Sultan, Kazakhstan

УДК 336.11
ББК 65.261

Редакционная коллегия:

Профессор кафедры «Государственный аудит» д.э.н., профессор Сембиева Л.М.
Декан Экономического факультета д.э.н., профессор Макъш С.Б.
Заведующий кафедрой «Государственный аудит» к.э.н., доцент Бейсенова Л.З.
Зав.отделом прикладных научных исследований ТОО «Центр исследований, анализа и оценки эффективности»
Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета, (г.Нур-Султан), к.э.н. Карыбаев
А. А.
Руководитель НОД «Учет, анализ и аудит» АО «Университет НАРХОЗ», (г. Алматы), доктор PhD, к.э.н.,
Джондельбаева А.
Зам.руководителя Департамента «Учета, анализа и аудита» по научной работе в ФГОБУ ВО «Финансовый
университет при Правительстве Российской Федерации, (г. Москва), д.э.н., профессор Петров А.М.
Зам.руководителя департамента «Учета, анализа и аудита» по учебной работе в ФГОБУ ВО «Финансовый
университет при Правительстве Российской Федерации, (г. Москва), д.э.н., профессор Никифорова Е.В.
Доцент Черкасского института Государственного высшего учебного заведения «Университет банковского
дела», (г. Черкассы), к.т.н. Пантелеева Н.Н.
Заведующий кафедрой «Бухгалтерского учета, анализа и аудита в отраслях народного хозяйства» БГЭУ (г.
Минск), д.э.н., профессор Панков Д.А.
Зав. кафедрой «Бухгалтерского учета, анализа и аудита» ГБОУВО РК «Крымский инженерно-педагогический
университет» (г. Симферополь), д.э.н., профессор Абдуллаев Р.А.
Доцент кафедры «Бухгалтерского учета, анализа и аудита» ГБОУВО РК «Крымский инженерно-
педагогический университет» (г. Симферополь), к.э.н., доцент Мандражи З.Р.

«Цифрлық экономиканы дамытудың жаңа қаржылық моделі» халықаралық онлайн – конференциясының еңбектер жинағы. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2020.

Новая финансовая модель в условиях развития цифровой экономики: Сборник материалов международной онлайн – конференции. – Нур-Султан: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2020.

Proceeding international online conference **«A new financial model in the context of the development of the digital economy»** - Nur-Sultan, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2020.

Халықаралық онлайн-конференциясының еңбектер жинағында азаматтардың табыстылығының кепілі болатын және қазіргі әлемнің сұрауларына жауап бере алатын, цифрлық экономиканы дамыту кезінде жаңа қаржылық моделін жасау бойынша өзекті мәселелер қарастырылған

В сборнике материалов международной онлайн – конференции рассмотрены актуальные вопросы формирования новой финансовой модели, в условиях развития цифровой экономики отвечающей вызовам современного мира и обеспечивающей залог успешности государства через повышение благосостояния граждан.

Materials of the international online conference address the current issues of a new financial model in the context of the development of the digital economyformation responding the modern world challenges and providing a key to success of the state in increasing the welfare of citizens

УДК 336.11
ББК 65.261

ISBN 978-601-337-321-8

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2020
© Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2020
© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2020

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТОРЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ТҮСІНІГІ МЕН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Джумабаева Ә.С

магистрант, 2-курс

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ.. Қазақстан
Республикасы

E-mail: lanvin_30@mail.ru

Аннотация: Цифрлық экономикаға көшуге байланысты мемлекеттік сектор ұйымдарында ішкі қаржылық аудит субъектілерін ұйымдық-әдістемелік қамтамасыз етуді дамытуға байланысты құрылымдық өзгерістер мен теориялық, әдістемелік және практикалық мәселелердің жиынтығы ғылыми зерделеу үшін өзекті және неғұрлым қызықты болып табылады. Мақала мемлекеттік аудит, аудиторлық қызмет түсінігі, сондай-ақ мемлекеттік аудиторлық қызметті ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесі тақырыбына арналған. Мақалада Канада, Ұлыбритания, АҚШ, Жаңа Зеландия және Австралия секілді мемлекеттердегі аудиттің жүзеге асырылу сипаттамасы кесте жүзінде көрсетілген. Сонымен қатар жалпы түрдегі АҚШ мемлекетіндегі аудит жүйесінің ұйымдастыру құрылымы көрсетілген. Халықаралық кәсіби стандарттар ұсынымдарына сәйкес ішкі аудитті жүргізу бағыттары бойынша қысқаша мәліметтер ұсынылады. Ішкі аудит ішкі бақылаудың құрамдас бөлігі болып табылады және ішкі аудит сенімді экономикалық ақпарат алуға мүмкіндік беретін өзекті тақырыптардың бірі болып табылады.

Түйін сөздер: Мемлекеттік аудит, аудит, ішкі аудит, тәуекел, бақылау, Есеп палатасы

Аннотация. Переход к цифровой экономике, порождаемые в связи с этим структурные изменения и совокупность теоретических, методических и практических вопросов, связанных с развитием организационно-методического обеспечения субъектов внутреннего финансового аудита в организациях государственного сектора, являются актуальными и наиболее интересными для научного изучения. Статья посвящена теме государственного аудита, концепции аудита, а также зарубежному опыту организации государственного аудита. В статье представлено табличное описание проверок в таких странах, как Канада, Великобритания, США, Новая Зеландия и Австралия, а также показана организационная структура системы аудита в Соединенных Штатах в целом. Краткая информация по направлениям внутреннего аудита в соответствии с рекомендациями международных профессиональных стандартов. Внутренний аудит является неотъемлемой частью внутреннего контроля, а внутренний аудит является одной из наиболее важных тем для получения надежной экономической информации.

Annotation. The transition to the digital economy, the structural changes resulting from this and the totality of theoretical, methodological and practical issues related to the development of organizational and methodological support for internal

financial audit entities in public sector organizations are relevant and most interesting for scientific study. The article is devoted to the topic of state audit, the concept of audit, as well as foreign experience in organizing state audit. The article provides a tabular description of audits in countries such as Canada, the United Kingdom, the United States, New Zealand, and Australia, and shows the organizational structure of the audit system in the United States as a whole. Brief information on the areas of internal audit in accordance with the recommendations of international professional standards. Internal audit is an integral part of internal control, and internal audit is one of the most important topics for obtaining reliable economic information.

Бүгінде мемлекеттік аудит қоғамдық-экономикалық реттеу жүйесінің маңызды және ажырамас бөлігі және қызметі ретінде қаржылық бақылау жүйесінде үлкен орын алатын азаматтық қоғамның маңызды институттарының бірі болып табылады.

Ғылыми әдебиетте әр түрлі авторлар өзінше мемлекеттік аудит ұғымын береді. Заң жүзінде Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 12 қарашадағы № 392-V ҚРЗ «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заңының 1-бабында келесідей анықтама берілген:

Мемлекеттік аудит – тәуекелдерді басқару жүйесіне негізделген, бюджеттік қаражатты, мемлекет, мемлекеттік аудит объектілерінің активтерін, байланысты гранттарды, мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген қарыздарды, сондай-ақ мемлекет кепілгерлігімен, оның ішінде бюджетті атқаруға байланысты басқа қызметпен тартылатын қарыздарды басқару және пайдалану тиімділігін талдау, бағалау және тексеру [1].

Ішкі аудиттің халықаралық теориясында және практикасында оны дамытудың екі бағытын бөліп қарастырамыз. Осы салалардың біріншісі ресурстарды пайдаланудың тиімділігін және мақсаттарға жетуді көрсететін аудиторлық жүйеде сапалы индикаторларды енгізуді қамтиды. Бұл бағыт жиі «жақсы басқару» (Good Governance), «өнімділік аудиті» (Performance audit), «тиімділік аудиті» терминдерінде көрінеді.

Екінші бағыт нормативтік құқықтық актілердің сақталуын қадағалауға, бухгалтерлік есеп жүйесін жетілдіруге және қаржылық есептілікті құруға бағытталған [2].

Халықаралық кәсіби стандарттар ұсынымдарына сәйкес келесі бағыттар бойынша ішкі аудитті жүргізу ұсынылады:

- бақылау;
- тәуекелдерді басқару;
- басқару тиімділігін көтермелеу.

Қазіргі кезде ішкі аудиттің негізгі құралы тәуекелге негізделген басқару тұжырымдамасы болып табылатынын атап өткен жөн. Бұл құрал бақылаушы мен процестердің жоқтығы немесе бұзылуынан маманның кездейсоқ қателігін тексеру кезінде анықтауға мүмкіндік береді. Ішкі аудиттің негізгі проблемасы ішкі аудиттің барлық жүйесінің кадрларын теориялық және практикалық кәсіби

даярлаудың жеткіліксіз деңгейі болып табылады, бұл ішкі аудиттің әлсіз қаржы-ресурстық қамтамасыз етілуін қиындатады. Нәтижесінде ішкі аудит органының біліктілігі төмен қызметкерлері жүргізетін сапасыз ішкі аудитті жүзеге асыруға байланысты көптеген проблемалар туындайды. Тәжірибе ішкі аудит органдары ішкі аудиторлардың біліктілігін тұрақты негізде арттыру қажеттігін дәлелдейді.

Бұл ретте біліктілікті арттыру жоспарын нақты ұйым үшін өзекті, пайдалы және маңызды, сондай-ақ ішкі аудит қызметкерлерінің өз міндеттерін табысты орындауы үшін, оның ішінде мемлекеттік және ағылшын тілдерін білуін жетілдіру бойынша қажетті мәселелердің кең ауқымы бойынша жаңалықтарды ескере отырып, жыл сайын бекіту қажет. Кемшіліктерді немесе бұзушылықтарды анықтау, бақылаудың жоқтығы немесе дұрыс жұмыс істемеуіне байланысты жаһандық проблемалардың қаупін тудыруы мүмкін және бұл тәуекел процесті түсіну себептерін терең талдауды қажет етеді. Ішкі аудиттің тағы бір бағыты - басшылықтың қызметін жетілдіру. Осыған байланысты, мемлекеттік органдарда ішкі аудиттің орындалуын тәжірибе жүзінде енгізу қажет бағыт тиімділік аудиті болып табылады. Мемлекеттік органға жүктелген міндеттерді орындау үшін алынған мемлекеттік қаражатты пайдаланудың тиімділігін анықтау үшін қажет.

Ішкі аудиторлар жұмысқа мұқият қарау және адал және құзыретті маманға тән дағдыларды қолдану керек. Алайда, кәсіби ілтипат қателердің туындауын жоққа шығармайды, осыған байланысты тәжірибелі қызметкерлер нақты салада қажетті құзыреттілігі мен тәжірибесі жоқ қызметкерлерге жетекшілік етуі тиіс.

Ішкі бақылаудың тиімді жүйесін құру үшін қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізудің ақылға қонымды кепілдігін қамтамасыз ететіндей, әрбір ұйымның қызметіне тән ішкі және сыртқы тәуекелдерді қамтитын, олардың рұқсат ету деңгейі шегінде тәуекелдерді басқару процесін ұйымдастыру қажет.

Жоғары қаржы бақылау органдарының қолданыстағы халықаралық стандартында (The International Standards of Supreme Audit Institutions 3000) аудиттың мақсаты аудит объектілерінің қызметін жетілдіру болып табылатын ресурстарды мемлекеттік пайдаланудың тиімділігі мен нәтижелілігіне тәуелсіз сараптама ретінде айқындалады.

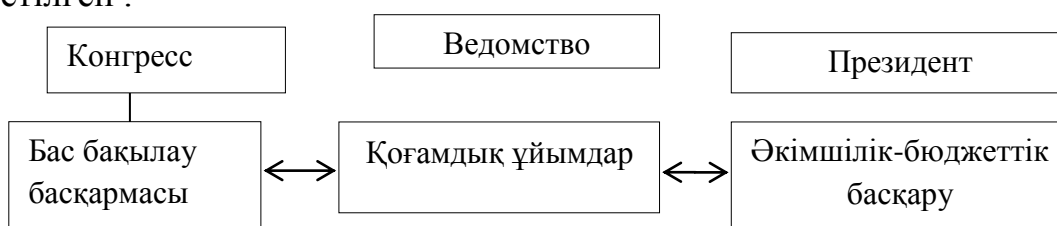
Бүгінгі күні сыртқы бақылау құралы кәсіпорындар, ұйымдардың бағдарламалары, экономикалық немесе орталық бақылау-тексеру органдары және Швециядағы Ұлттық аудит агенттігі, Германия мен Францияда - Есеп палатасы, Ұлыбританиядағы мемлекеттік бақылау, Канадада - бас тексерушінің кеңсесі, АҚШ - та-жалпы бухгалтерлік есеп Басқармасы сияқты жоғары тексеру мекемелерінің қауымдастығы арқылы жүзеге асырылады. 1-кестеде әлемнің кейбір елдеріндегі мемлекеттік аудиттің негізгі бағыттары келтірілген [3].

Әлемнің кейбір елдеріндегі мемлекеттік аудиттің негізгі бағыттары мен түйінді мәселелері 1-кестеде келтірілген

1 кесте . Шет елдердегі мемлекеттік аудиттің сипаттамасы

Мемлекет	Қаржылық бақылау органы	Ерекшеліктері	Тексеру объектілері	Есептіліктің түрі мен кезеңділігі
Канада	The Office of the Audit General	Мемлекеттік органдар мен бағдарламалық құжаттар қызметінің тиімділігіне толыққанды бағалау жүргізу	мемлекеттік қаражатты пайдаланатын; мемлекеттік бағдарламаларды іске асыратын ұйымдар	Canada's Performance Report- орындау бойынша есеп. Канада қауымдар палатасына жыл сайын тиімділік аудитінің төрт есебі ұсынылады
Ұлыбритания	National Audit Office	Негізгі тексеру тікелей және түпкілікті нәтижелерге қол жеткізуге, нысаналы көрсеткіштердің орындалуы туралы тоқсан сайынғы есепке баса назар аударылды.	мемлекеттік қаражатты, субъектілерді пайдаланатын; жария қорлардан 50%- дан астам табыс алған ұйымдар	Бюджеттің атқарылуы туралы жыл сайынғы есеп пен Есеп және Есеп палатасының аудиторлық қорытындысы Парламентке ұсынылады
АҚШ	The Government Accountability Office (GAO)	Мемлекеттік бағдарламалардағы қателерді анықтауға және жоюға мүмкіндік береді . Ішкі аудит жүйесі мемлекеттік басқару органдарының міндетті атрибуты болып табылады.	Үкіметтік бағдарламаларды, мемлекеттік бағдарламаларды іске асыратын мемлекеттік ұйымдар	Министрліктердің әрқайсысының орындалуы туралы жылдық есеп
Жаңа Зеландия	Audit office	Парламентке және жұртшылыққа мемлекеттік ұйымдардың олардан талап етілетін қызметтің орындалуы туралы, заңды және адал әрекет ететініне кепілдік беру	Ұлттық резервтік банкті қоспағанда, мемлекеттік ұйымдар және мемлекеттік жобалар	Қол жеткізілген нәтижелер туралы есеп және Есеп палатасының аудиторлық қорытындысы парламент өкілдерінің палатасына ұсынылады
Австралия	Australian National Audit Office ANAO	Тұлғаға немесе органға қатысты тиімділік аудиті индивидтің немесе ұйымның операциялық қызметінің кез келген аспектісіне шол жүргізуді немесе зерделеуді білдіреді	Бюджеттік қаражатты пайдаланушылар Есеп палатасының өзіне қатысты тиімділік аудитін жүргізеді	Бюджеттің атқарылуы туралы есеп әрбір министрліктің жыл сайынғы есебінің бір бөлігі болып табылады және Парламенттің қарауына ұсынылады

Егер АҚШ-та аудиттің ұйымдастырылуын қарастырсақ, қазіргі уақытта бұл елде, әсіресе бағдарламалық бюджеттеу, мемлекеттік бағдарламаларға мониторинг жүргізу және бағалау саласында мол тәжірибе жинақталған [4]. Жалпы түрдегі АҚШ аудит жүйесінің ұйымдастыру құрылымы 1- суретте көрсетілген .

Сурет 1. АҚШ аудит жүйесінің ұйымдық құрылымы

Осылайша, әдеби көздерді талдай отырып, әртүрлі елдерде аудиторлық қызметті бақылау тәжірибесінде белгілі бір айырмашылықтар бар деп айтуға болады. Жекелеген елдерде, атап айтқанда Германияда, Нидерландыда, АҚШ-та мемлекеттік қаржылық бақылау органы бұл жұмысты өзінің жеке департаменті арқылы ұйымдастырады. Басқа елдерде бағдарламаның орындалуын бақылау қаржылық бақылаумен интеграцияланған.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заңы <http://adilet.zan.kz/kaz/>

2. Семенов Д.А. Внутренний контроль и внутренний аудит в органах Федерального казначейства / Государственный контроль. Бүкілресейлік ғылыми-практикалық конференция материалдары. Уфа: Белая река, 2006ж. б. 142—148.

3. Мурзалиева А.К. Государственный аудит эффективности выполнения бюджетных программ здравоохранения / А. К. Мурзалиева, А. Д. Каршалова // Управление экономическими системами: электрондық ғылыми журнал. 2018. № 4 (110). б. 32.

4. Коваленко С. Н. Аудит эффективности в зарубежной практике / С. Н. Коваленко, Е.А. Трунова // Белгород мемлекеттік университетінің ғылыми ведомстволары. Серия: Экономика. Информатика. – 2017ж. - № 2 (251). б. 68-74.

ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА РЕГИОНА (НА ПРИМЕРЕ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ)

Дуйсенбекова А.А.

Докторант PhD 1 курса специальности «Аналитическая экономика»
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Нур-Султан,
Республика Казахстан
E-mail: aigerim.duisenbekova95@gmail.com

Аннотация: статья посвящена исследованию современного состояния сельского хозяйства Восточно-Казахстанской области Республики Казахстан в 2019 году, анализу объективных причин, оказывающих позитивное и негативное влияние на развитие агропромышленного комплекса и формирующих его облик.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс; валовая продукция сельского хозяйства; субсидии, инвестиции, урожайность.

Аннотация: мақала Қазақстан Республикасының Шығыс Қазақстан облысындағы ауыл шаруашылығының 2019 жылғы ағымдағы жағдайын зерттеуге, агроөнеркәсіптік кешеннің дамуына оң және теріс әсер ететін объективті себептерді талдауға және оның келбетін қалыптастыруға арналған.